

ARXIU / EFE

Membres de l'Exèrcit d'Alliberament del Kosovo (EAK), en una població propera a Pristina, la capital kosovesa. Aquesta guerrilla va començar a tenir suport popular a mesura que anà fracassant l'estratègia no-violenta de Rugova de reclamar el dret a l'autodeterminació.

El dret d'escollir

El dret fonamental de l'autodeterminació torna a estar damunt la taula amb el conflicte de Kosovo. I no és l'únic cas. La majoria de conflictes que hi ha avui a tot el planeta són fruit de la negació d'aquest dret col·lectiu.

Fa cinc anys el líder kosovès Ibrahim Rugova va dir en una entrevista a un periodista d'EL TEMPS: "Amb el nostre moviment no-violent esperem fer canviar les decisions internacionals i la consciència política dels serbis". Les seves peticions d'exercir el dret d'autodeterminació, però, no van ésser escoltades. Ni per Sèrbia ni per la comunitat internacional. Des d'aleshores la situació ha empitjorat molt per als drets dels kosovesos. Cada dia, les primeres planes dels diaris i les obertures de noticiaris de ràdio i televisió recor-

den que l'exèrcit de Belgrad nega a sang i foc el dret d'escollir al Kosovo. Un dret que fins ara els membres de l'OTAN també han negat als kosovesos, pressuposant que significava posar unes noves fronteres al mapa.

Però Kosovo no és l'únic conflicte en què es nega a una comunitat el dret a decidir lliurement la seva manera de ser. Com es veu al gràfic de les pàgines 44 i 45, aquesta qüestió es troba arreu dels cinc continents i en la majoria dels conflictes bèl·lics que actualment hi ha al món. Palestina, Irlanda del

Nord, Chiapas, Tímor, el Caixmir, però també Escòcia, els indis lakotes, Quebec, Flandes, els aborígens d' Austràlia reclamen, amb armes o sense, i amb objectius finals diversos, que se'ls deixi exercir el dret a l'autodeterminació.

Totes aquestes aspiracions, però, han estat aturades amb més o menys èxit per la majoria dels estats actuals. L'argument principal que s'acostuma a utilitzar avui dia és que aquest dret està reservat a processos de descolonització. A més, arran del conflicte als Balcans molts són els que, com el pre-

sident espanyol José María Aznar o el seu predecessor Felipe González, s'han dedicat directament o indirectament a culpar els nacionalismes en general dels conflictes, posant al mateix sac Sèrbia, el País Basc i els Països Catalans. Algunes veus contràries a l'autodeterminació, com la del periodista Johannes Willms, del diari alemany *Süddeutsche Zeitung*, fins i tot han titllat aquest dret de "noció superada per la història del segle XX".

Recels estatals. Per Àngel Castineira, director del Centre d'Estudis de Temes Contemporanis i professor d'ESADE, els estats recelen del dret a l'autodeterminació per diverses raons: "La majoria reconeixen que són realitats plurinacionals encara que ho amaguin; avui les condicions tecnoeconòmiques de la globalització fan més factible que abans l'exercici d'aquest dret; els estats ja no poden practicar una política de repressió i d'assimilació davant de reclamacions presentades democràticament; i òbviament perquè la visió separatista d'aquest dret significa una pèrdua de poder." Jaume Renyer, professor de la Universitat Rovira i Virgili i expert en dret a l'autodeterminació, considera que els recels i tabús vénen del fet que "els estats han perdut funcionalitat en un món global perquè avui el mercat supera la funció per a la qual van ser creats i alhora no s'ajusta a les realitats de les col·lectivitats que continuen persistint, malgrat que no s'ajustin als límits territorials que els han volgut fixar".

Tot i els recels i el rebuig dels estats, el dret a l'autodeterminació va més enllà dels processos de descolonització i està intensament reconegut a nivell internacional com a fonamental, com s'han encarregat de recordar dues conferències d'experts que van tenir lloc a Barcelona el passat mes de novembre. D'una banda la III Cimera de la Conferència de Nacions sense Estat d'Europa (CONSEU), convocada pel Centre Internacional Escarré per les Minories Ètniques i les Nacions (CIEMEN); i de l'altra la conferència internacional d'experts "L'aplicació del dret a

ARXIU / EFE

L'argument que se sol a utilitzar contra el dret a l'autodeterminació és que està reservada als processos de descolonització.

ARXIU / EFE

l'autodeterminació com a contribució a la prevenció de conflictes", organitzada per la Divisió de Drets Humans, Democràcia i Pau de la UNESCO i el Centre UNESCO de Catalunya.

En el primer esdeveniment, centrat en Europa, es va posar èmfasi en el fet que "el ple exercici dels drets col·lectius dels pobles al context europeu és una qüestió que afecta positivament els principis i la pràctica de la mateixa democràcia". També es va revisar la "Declaració universal dels drets col·lectius dels pobles", com a base per a l'elaboració d'una futura constitució europea.

Pel seu cantó, la iniciativa de la UNESCO també va destacar els vincles del dret d'autodeterminació amb els drets humans, el seu ferm establiment en la legislació internacional, el progrés que representa per a la democràcia i especialment la seva contribució a la prevenció i resolució de conflictes. Les conclusions del seminari remarquen el sentit ampli d'aquest dret i el defineixen com "un procés d'elecció continu envers la consecució de la seguretat humana i la satisfacció de les necessitats humanes, el qual té un ampli ventall de possibles resultats i expressions, adaptats a diferents situacions humanes concretes. Aquesta diversitat pot incloure -tot i que no es limita a això- garanties de seguretat

Manifestants pro i contra la independència del Quebec discuteixen davant l'ajuntament de Montreal. L'exemple del Quebec és dels casos en què el dret a l'autodeterminació s'està aplicant de manera pacífica. A sota, manifestació d'estudiants palestins a favor de l'èsser Arafat, a la ciutat de Gaza. Actualment, els palestins gaudeixen d'una minsa autonomia, que no ha fet cap avenç en l'auogovern des que Netanyahu governa Israel.

AURELI ARGEMÍ

Noves vies a Europa

La insistència a dir que els drets col·lectius són la clau per a entendre l'abast del dret a l'autodeterminació, com a dret que ha de beneficiar tothom, és una insistència que ve justificada per una sèrie de fets reveladors esdevinguts darrerament. Un d'ells, només per posar uns exemples, el trobem als Acords de Stormont (1998) (pacte per aconseguir la pau a Irlanda del Nord). De les idees innovadores contingudes en el document, destaco que totes les parts en litigi són tractades en pla d'igualtat i cadascuna es mostra disposada a admetre que l'eix de la qüestió és la manera d'exercir el dret a l'autodeterminació, no el dret a l'autodeterminació ni qui n'és el subjecte (el poble irlandès en la seva totalitat), dues premisses que s'han de donar per admeses d'entrada. Els governs dels estats irlandès i britànic es comprometen a fer tot el possible per col·laborar per obrir camins a la realització del dret a l'autodeterminació dels irlandesos avui emmarcats en el Regne Unit, però dins el context comú de la Unió Europea. Els resultats de l'exercici del dret a l'autodeterminació no estan condicionats prèviament; seran els que vulguin els qui s'autodeterminin, per més que això exigeixi transformar l'ordre establert.

Un altre document dins d'aquesta línia és la Declaració de Lizarra (1998), signada pels partits majoritaris al País Basc. En aquest escrit llegim que "el reconeixement del dret a l'autodeterminació al conjunt dels ciutadans d'Irlanda ha suposat un aprofundiment de la democràcia, tant pel que fa al contingut (amb la creació de noves fórmules de sobirania) com pel que fa al mètode (dóna als ciutadans l'última paraula)".

Seguint el model dissenyat en els citats acords, les resolucions a què els ciutadans del País Basc arribin, amb la col·laboració també dels estats francès i espanyol, "no contindran escenaris tancats i de caràcter definitiu, sinó que possibilitaran marcs oberts en els quals puguin tenir cabuda noves fórmules que donin resposta a la tradició i a les aspiracions de

sobirania dels ciutadans i ciutadanes d'Euskal Herria".

Finalment, un altre text interessant en la recerca de noves aportacions polítiques al dret a l'autodeterminació és el subscrit, també el 1998, pel govern francès i els representants de les forces vives de Kanàkia (o Nova Caledònia), una de les colònies encara de l'estat francès. Si bé aquest document no afecta directament Europa, és interessant perquè revela una nova mentalitat en la interpretació del dret a l'autodeterminació. En virtut de l'acord entre les parts queda "instituída la ciutadania de la Nova Caledònia" vers la qual el govern francès transfereix "progressivament i irreversiblement" les competències de l'estat. Progressivament, els habitants d'aquest territori assumiran la "sobirania"

per poder tenir la "nacionalitat" efectiva. Totes aquestes transferències seran objecte d'una consulta popular per tal que tot el poble s'hi pronuncii. En el cas que la resposta sigui positiva, el govern francès posarà a disposició dels ciutadans el que necessitin per a l'"emancipació", en correspondència amb la "identitat del poble kanak", en la qual seran invitats a integrar-se tots els ciutadans de Nova Caledònia, siguin quins siguin els seus orígens. Tothom

està convocat a forjar un "destí comú". L'última etapa del procés es preveu que serà entre el 2013 i el 2018. Aleshores, prèvia consulta popular (tan sols dels habitants de l'illa), s'assolirà "la plena sobirania de la Nova Caledònia" i el seu accés a un "estatut internacional de plena responsabilitat".

Bastin aquests exemples per remarcar que, malgrat tantes reticències dels poders establerts, tenim davant nostre una sèrie de propostes que, certament, donen esperances perquè millorin la comprensió i l'assumpció, en una òptica positiva, del dret a l'autodeterminació en qualsevol entorn que aposti per l'aprofundiment de la democràcia.

"Tenim una sèrie de propostes que donen esperances perquè millorin la comprensió i l'assumpció del dret a l'autodeterminació."

*Secretari general del CIEMEN

cultural, formes d'autogovern i autonomia, autogestió econòmica, participació efectiva a nivell internacional, drets sobre el territori i la responsabilitat respecte al medi, la llibertat espiritual i les diferents formes que garanteixin la lliure expressió i la protecció de la identitat col·lectiva de manera digna”.

De resultes d'aquestes conclusions, els experts reunits en la conferència van aprovar un seguit de recomanacions per a la UNESCO i les Nacions Unides. Perquè en aquests àmbits encara hi ha llacunes importants sobre el dret a l'autodeterminació. En dret internacional, només hi ha declaracions d'existència d'aquest dret, però no de com s'ha d'aplicar. Fins ara el Tribunal Internacional de Justícia només ha pronunciat alguns dictàmens consultius sobre autodeterminació, com en el cas del Sàhara Occidental, però sense que aquests fossin vinculants. Pel que fa a l'ONU i a la comunitat internacional, no hi ha cap mecanisme que resolgui aquestes qüestions. Fa sis anys el cap d'estat de Liechtenstein, el príncep Hans Adam II, va presentar una proposta de conveni sobre autodeterminació a l'Assemblea General de l'ONU, però els estats membres no li va donar suport suficient.

Davant d'aquestes mancances les conclusions de la Conferència recomanen l'establiment d'un "mecanisme efectiu, dins de les Nacions Unides, que assessori en la resolució de les reclamacions d'autodeterminació i dels conflictes",

i també que es creï "un fòrum permanent de pobles dins del sistema de les Nacions Unides que tingui una funció consultiva".

Aquestes conclusions van ser portades a l'ONU i es van trametre a ONG, diplomàtics i als membres del secretariat de les Nacions Unides, entre d'altres entitats. Però un dels passos més importants en aquest sentit va ser el que va fer l'ONG internacional Pax Romana, que té estatut consultiu al Consell Econòmic i Social de l'ONU (ECOSOC). En virtut d'aquest reconeixement Pax Romana va presentar les conclusions de la Conferència en la reunió de principis d'any de la Comissió de Drets Humans de les Nacions Unides. I també va demanar a la Comissió que

"convidi el secretari general de l'ONU a elaborar un document de treball sobre el dret a l'autodeterminació, per presentar-lo a la 56a sessió de la Comissió de Drets Humans [l'any que ve], el qual contingui un recull i anàlisi de diferents materials i participació d'organitzacions governamentals, intergovernamentals i no governamentals sobre aquest tema", tot suggerint que les conclusions de la conferència de la UNESCO en formessin part.

Però perquè aquesta proposta tiri endavant, ha de ser presentada per un estat. Onno Serroo, responsable de relacions internacionals del Centre UNESCO de Catalunya, ha assegurat que certs estats, com Noruega, Xile, Irlanda, Geòrgia, Reg-

Homes zapatistes a la ciutat de Juchitan. Els indígenes de Chiapas volen exercir el dret d'autodeterminació per aconseguir que el govern mexicà respecti els seus drets, les seves tradicions i la seva manera de viure.

Estimat Corto Maltès

Susana Fortes

Estimat corto maltès és una història bellíssima d'amor i de passió per la vida en totes les seues manifestacions: els llibres, les ciutats, els records i també la il·lusió i la fantasia, components necessaris en la vida de la jove Ana, la protagonista.

Tàndem

Els ulls blaus i altres contes inquietants

Pilar Pedraza

Els ulls blaus i altres contes inquietants és una selecció i traducció meticulosa que l'escriptor Adolf Beltran ha fet a partir de l'original *Necrópolis* (1985) i d'alguns títols posteriors de Pilar Pedraza. Deu contes on el neguit conviu amb la tendresa.

Tàndem

Venjances

Manuel Talens

Venjances és un recull d'històries humanes gestades en la frontera entre la vida i la literatura, amb un magnífic sentit de l'humor i del drama que la mirada lúcida de l'escriptor ha sabut recrear amb una ironia amarga i amb una frescor de diàlegs que ens atrapa de principi a fi.

Tàndem

ONNO SEROO

El preu del silenci

Hi ha poques paraules que provoquin reaccions tan visceralment com "autodeterminació". Venerada i diabolitzada alhora, suscita fantasmes negres de guerra en uns i embaldaleix a d'altres. L'autodeterminació no és cap problema en ell mateix, com tampoc no ho és per exemple el terme sostenibilitat. Són la interpretació i les conseqüències associades el que dona lloc als problemes. Hi ha qui afirma que els pobles que reclamen el dret a l'autodeterminació causen conflicte. Però la voluntat de determinar lliurement el seu destí reflecteix el desig de participar en la vida d'un estat i en la comunitat internacional; i això és signe de salut democràtica, a l'espera de trobar-ne les vies adequades. L'autèntica tragèdia no és la reivindicació d'aquest dret sinó la seva negació; aquesta és la causa de conflicte. A la base d'aquesta situació hi ha indefinició i confusions.

El dret a l'autodeterminació és un dels pocs drets dels pobles reconegut. Però els que exerceixen la llei i tenen el poder són els estats, que, gelosos de la seva sobirania, parlen d'autodeterminació en cas de dominació estrangera, o d'opressió (llegiu colonització). I fan el sord quan els experts assenyalen que la colonització es manifesta en noves formes de domini i opressió. En particular, les excolònies i els estats recentment independents –un 75% dels membres de les Nacions Unides– no volen interpretacions que afectin la seva sobirania, massa preocupats pel seu futur econòmic i polític. La sordesa s'origina sovint quan es plantegen els conceptes de seguretat dels estats que prioritzen el control dels recursos naturals, la integritat territorial i la cohesió cultural. Certament el dret a l'autodeterminació mai no és absolut, i s'ha d'equilibrar amb altres drets i interessos, com ara el respecte als drets de les minories, o la integritat territorial. No es diu, però, que hi ha una altra cara de la moneda: segons la Declaració i el Pla d'Acció de la Conferència Mundial dels Drets Humans (1993) no es pot invocar la sacralitat de les fron-

teres per negar el dret a l'autodeterminació, si un estat no compleix els requisits de la legitimitat democràtica i el respecte als drets humans. La incoherència i arbitriietat de les polítiques estatals, que defensen objectius econòmics i polítics, genera injustícia i per tant incredibilitat; els mateixos estats que fan una intervenció a Kosovo no legitimada per les Nacions Unides, prefereixen no recordar el Kurdistan, o s'obliden de l'enorme quantitat de resolucions del Consell de Seguretat de Nacions Unides sobre Palestina, el Tibet, Tímor o el Sàhara.

La creativitat humana, fruit del diàleg intercultural, acompanyada d'una voluntat política, pot prevenir conflictes si inventa noves vies d'aplicació de l'autodeterminació d'acord amb les necessitats dels pobles. Cal trencar un cercle viciós: si només els estats són actors de ple dret i només ells poden parlar i participar en els organismes internacionals, quin és llavors el missatge que es dona als pobles? La Unió Europea regionalitzada ofereix noves intuïcions sobre autodeterminació, difícilment extrapolables a altres regions del món. Aquesta experiència indica també el lligam estret entre autodeterminació i altes quotes de democràcia i seguretat humana. Hem d'imaginar formes creatives, respectuoses amb la diversitat cultural, que compleixen els anhels dels pobles. Els acords de pau d'Irlanda del Nord i de Bougainville, la participació dels sami en el Consell Nòrdic, la iniciativa de Liechtenstein per tal que els estats i les comunitats subestats signin un conveni d'autogovern, revisable i renegociable, són respostes creatives a sistemes existents obsolets. No es curen traumes estatals ni es poden prevenir els conflictes si es converteix en tabú qualsevol diàleg i discussió sobre autodeterminació. El preu d'aquest silenci l'estan pagant, entre d'altres, els kosovesos.

**Responsable de relacions internacionals del Centre UNESCO de Catalunya*

El romanticismo: entre música y filosofía

Enrico Fubini

Els assaigs reunits en aquest volum exploren alguns dels lligams entre música i cultura en el Romanticisme. Partint de la música com a element central, les reflexions s'endinsen en altres dominis de la cultura romàntica, com el pensament filosòfic, les idees estètiques, la política en sentit ampli i el món de la poesia.

Universitat de València
"Col·l. Estètica & Crítica, 11"

Gramya y Cal Revista Insular de Filología

Segon número d'aquesta revista de filologia que inclou articles sobre temes i autors diversos: els tòpics amorosos en dues cànctiques galaico-portugueses, la Generació del 27, Rafael Alberti, Lorca, Pedro Salinas, Antonio Jordada, Àngel González, Neruda...

Universitat de les Illes Balears

Damià Huguet Home de Call Vermell

Diversos autors

Aquest llibre vol ser un record i un homenatge a Damia Huguet, autor inquiet i polifacètic, home honest i compromès, un apassionat per la terra i per la vida. En aquestes pàgines es combinen fotografies i versos seus amb escrits d'amics i d'estudiosos que fan el retrat d'un dels grans autors mallorquins contemporanis.

Di7 Edició

ne Unit o Lituània, "han mostrat molta receptivitat a aquestes propostes", i que per tant "hem tingut un èxit relatiu".

Foc creuat. La clau de volta d'aquestes conclusions és que porten el tema de l'autodeterminació més enllà del context colonial, cap al terreny dels drets humans i la prevenció de conflictes. Com diu Serroo, "com més opcions ofereixis, més possibilitats tens d'evitar la violència."

Però si no s'ofereixen possibilitats i no hi ha diàleg, la situació es fa més tensa i esclaten els conflictes armats. Els mitjans de comunicació ens recorden que malauradament les reclamacions d'autodeterminació tenen més ressò quan s'utilitzen armes. I normalment quan s'utilitzen armes per reclamar l'aplicació d'aquest dret, s'ha arribat a un punt de tensió tan alt que en molts casos les demandes han esdevingut maximalistes. Com recull Michael van Walt a l'informe sobre la conferència de la UNESCO: "Quan els governs decideixen fer ús de la força per esclafar o evitar el moviment [autodeterminista en sentit ampli], o quan intenten imposar polítiques d'assimilació contra els desitjos d'un poble, les demandes es polaritzen i generalment s'arriba al conflicte armat." I d'exemples n'hi ha molts. Els tàmls de Sri Lanka als anys setanta no volien la independència ni reclamaven els seus drets amb les armes. Ara sí. La lluita a Eritrea també va desembocar en independèn-

cia, tot i que al principi no fos aquesta la seva intenció. O els indígenes de Chiapas, que abans de l'aixecament de l'EZLN duien anys sense que ningú fes cas de les seves mínimes demandes. Txetxènia també va emprendre el camí de la violència quan des de Moscou se'ls hi va negar aquest dret amb la força dels tancs. Un altre exemple paradigmàtic és el de Kosovo. Fa només cinc anys la gran majoria de la població albaneso-kosovesa donava suport a l'estratègia no violenta d'Ibrahim Rugova, qui fins i tot assegurava: "Podem ser molt pragmàtics i mantenir els interessos i la presència sèrbia a Kosovo." Però la negativa de Milosevic a fer cap concessió als kosovesos i l'inici de la política de "neteja ètnica" van donar ales a la guerrilla de l'Exèrcit d'Alliberament del Kosovo, en detriment de l'opció Rugova. I un cas similar podria passar al Tibet. No és cap secret que creix a poc a poc el nombre de tibetans exiliats que dissenteixen de la no-violència del Dalai Lama.

Com recorda Van Walt en l'informe citat: "La tendència de la comunitat internacional a acceptar l'autodeterminació essencialment quan es presenta com un fet consumat, i a prestar atenció als conflictes només quan es tornen violents, fomenta la violència i perjudica els qui proven d'utilitzar els mitjans pacífics i democràtics."

La creixent preocupació per aquest tema queda palesa en el fet que la Primera Crida per la Pau, una conferència internacional que

ha d'elaborar una agenda per la pau i que es farà a l'Haia de l'11 al 16 de maig, dedicarà una taula rodona al dret a l'autodeterminació com a contribució per prevenir i resoldre conflictes, els que ja han esclatat i els que puguin estar a punt de desencadenar-se, que no són pocs. Com tampoc són pocs els tabús dels grans estats a acceptar de veritat que tots els pobles tenen dret a l'autodeterminació.

Manifestació de la comunitat kurda de Moscou rebutjant la detenció d'Abdul-lah Öcalan. El Kurdistan agrupa territoris d'Iraq, Síria, Turquia, Armènia i Azerbaitjan.

Oriol Cortacans

Carrer Bolívia

Maria Barbal

Maria Barbal retrata la vida d'una parella jove de Linares que als anys 60, fugint de la misèria, van emigrar a Catalunya. A Barcelona viuen entre dos mons, la seva Andalusia i el barri del Besòs.

Edicions 62
"El Balanci", 349

Cançoner tradicional de Mallorca

Miquel Julià

Aquest llibre recull un centenar de cançons amb les respectives partitures i les classifica segons siguin de treball, de revetlla, erudites, humorístiques, infantívols, etc. Sens dubte una eina molt útil per a cantaires, músics, mestres i amants del folklore.

Eds. Documenta Balear
"Menjaments", 25

CAL

Coordinadora d'Associacions per la Llengua Catalana

Adreceu-vos a Rocafort, 242 bis, 08029 Barcelona
Telèfon 934 44 39 08 - Fax 934 44 38 09